

Kronika

Třetí ročenka textů zahraničních profesorů

Ročenka textů zahraničních profesorů. The Annual of Texts by Foreign Guest Professors (2009).
Ročník 3. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 550 s.
ISBN: 978-80-7308-290-1.

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy vydává od roku 2007 v rámci úspěšného projektu „Hostující zahraniční odborníci“, realizovaného z prostředků Rozvojového projektu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, ročenky textů významných zahraničních odborníků z různých humanitních oborů, kteří v příslušném kalendářním roce přednesli jednu nebo více přednášek na půdě FF UK. Třetí ročenka, vydaná v roce 2009, se v osmi příspěvcích z celkových dvaceti šesti věnuje různým lingvistickým tématům. Na konci pětisetpadesátistránkového svazku jsou uvedena působiště autorů včetně kontaktů na ně. Z textů, které se dotýkají oblastí lingvistiky, na něž se zaměřuje náš časopis, můžeme zmínit například přednášku Thomase Luckmana (Universität Konstanz) *Thoughts of the communicative construction of reality*, v níž autor inspirativně pojednal o překvapivě nepřímočarém a pozvolném procesu vzájemného oborového otevírání se sociologie a lingvistiky během 19. a první poloviny 20. století a o dynamickém rozvoji prolínání těchto disciplín v posledních desetiletích a o důsledcích této proměny paradigmatu pro teorii komunikace. Text Barbary Schmiedtové (Universität Heidelberg) *The use of aspect in Czech L2* představuje výsledky psycholingvistických experimentů, které se zabývaly osvojováním vidu v češtině (jako cizím jazyce) u mluvčích s různými mateřskými jazyky a různé úrovně znalosti češtiny, a to s důrazem na to, jaké vidové prostředky různé skupiny nerodilých mluvčích preferují v porovnání s mluvčími rodilými. Laura A. Janda (University of North Carolina a University of Tromsø) v článku *Quantitative methods for cultural linguistics* na případových studiích k synonymii v ruštině, ruským semelfaktivním (momentánním) slovesům a na mezijazykovém porovnání metonymických slovtvorných procesů (na materiále českém, ruském a norském) ukázala, jakým způsobem současná kulturní lingvistika využívá kvantitativní metody. Sandra E. Treehub (University of Toronto) v přednášce na téma *Infancy: A brief musical history* předstřela vývoj výzkumu hudebního vnímání u kojenců od 70. let 20. století dodnes. Až na výjimky jsou texty přednášek v některém ze světových jazyků, očekávatelně převládá anglické znění. Ročenky jsou neprodejní, avšak povinné svazky jsou dostupné v knihovnách České republiky.

Eva Lehečková

Steven Pinker – Jazykový instinkt. Jak mysl vytváří jazyk.

PINKER, Steven (2009 [1994]): *Jazykový instinkt. Jak mysl vytváří jazyk*. Praha: Dybbuk, 550 s.
ISBN: 978-80-7438-006-8.

Knihy Stevena Pinkera se u českých překladatelů, nakladatelů a zřejmě i u čtenářů těší oblibě: po českém vydání Pinkerovy knihy *Slova a pravidla* v nakladatelství Academia vydalo nakladatelství Dybbuk další Pinkerovu popularizační práci – knihu *Jazykový instinkt*. Steven Pinker v úvodu (na s. 10) píše, že jeho kniha je „určena každému, kdo používá jazyk“ – tj. jednak

(i) milovníkům jazyka, čtenářům populárně-vědecké literatury a literatury faktu, studentům *nedotčeným* znalostí vědy o *jazyce a mysli*, ale zároveň (ii) i jeho „profesním kolegům“, tj. (psycho)lingvistům.

Svým způsobem podání je však kniha určena primárně prvně zmíněné čtenářské skupině. Pinker v ní popularizuje (s drobnými korekcemi) tezi Noama Chomského, že jazyk je jednak vrozenou a jednak od ostatních lidských kognitivních dovedností (paměť, percepce, pozornost) izolovanou schopností (teze o modularitě jazykové schopnosti [*language faculty*]). V knize jsou tyto vlastnosti jazykové schopnosti čtenářům zjednodušeně přibližovány pomocí metaforické teze, že lidský jazyk je ekvivalentní zvířecímu *instinktu*. Na podporu této metafory argumentuje Pinker příklady z mnoha vědních oblastí (mezi centrální patří kognitivní věda, behaviorální genetika a vývojová psychologie) – celá kniha je tak v pozitivním smyslu eklekticistní.

Že jde o práci určenou zejména prvně jmenované čtenářské skupině, se projevuje i tím, že v ní Pinker vyvrací řadu stereotypů o jazyce (jazyk neustále upadá, neprestížní jazykové variety jsou kvalitativně horší než variety prestižní a než jazyky vyspělých kultur atp.). Pasáže zaměřené proti představám o úpadku jazyka a proti snahám strážců jazyka chránit kultivovanou varietu angličtiny ilustrují, že stejné předsudky a pověry o jazyce jsou rozšířeny i v jazykové situaci, kde není uplatňována žádná centrální, institucionálně řízená jazyková regulace (preskripce).

Pokud bychom měli hovořit o přínosu *Jazykového instinktu* pro Pinkerovy „profesní kolegy“, pak spočívá v sebrání mnoha stručně, ale nereductivně a srozumitelně prezentovaných „případových studií“ a experimentů (namátkou Shepardův experiment s rychlostí rozpoznávání obrazu určitého grafému otočeného o různý počet stupňů; případy vlčích lidí; pan Ford jako příklad člověka s pouházným jazykovým deficitem, ale s jinak neporušenými kognitivními schopnostmi; Denyse – mentálně těžce retardovaná dívka schopná plynulé nenarušené jazykové produkce atd.).

Při čtení této knížky je však třeba myslet na to, že jde o práci už více než 15 let starou. Některé předpoklady, které zde Pinker obhajuje (modularita jazyka, vrozenost jazykové schopnosti zajišťující vyčerpávajícím způsobem jazykový rozvoj jedince a s tím související marginalizace vlivu společnosti na jeho jazykový vývoj), považuje stále více současných kognitivních vědců i lingvistů za nepravděpodobné.

Závěrem je třeba se zmínit o úrovni překladu, který podle mého názoru není příliš zdařilý, a to jak po stránce výrazové (srov. např. tyto úryvky: Chomsky *přivolal* [obrátil] pozornost ke dvěma základním faktům; Víra, že vystavení se mateřinštině [tj. tzv. child-oriented speech] je pro rozvoj jazyka nepostradatelná, je součástí stejného smýšlení, které posílá mladé kariéristy do „vzdělávacích center“, *kde svým dětem kupují palčáky s všitým barevným označením, aby své ruce našly dříve* [?]; [...] že vysoko na zdi visí elektronické *značení* [zařízení], které ukazuje čas a teplotu), tak terminologické (co znamená slovo *habitat* ve větě: Ukazují, že složitá gramatika se objevuje v celé oblasti lidského *habitatu*?). Je politováníhodné, že nakladatelství nevěnovalo překladu takto významné knihy, která může výrazně přispět k popularizaci lingvistiky jako vědy, takovou pozornost, již by si zasloužila.

Martin Beneš